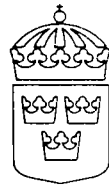

Riksdagens protokoll

1989/90:4

Torsdagen den 5 oktober

Kl. 14.30–16.08

Protokoll
1989/90:4

1 § Val till Nordiska rådet

Företogs val av 20 medlemmar och 20 suppleanter i Nordiska rådet.

Valberedningen hade enhälligt godkänt gemensamma listor för valen av medlemmar och suppleanter i Nordiska rådet.

Sedan de gemensamma listorna upplästs av talmannen och godkänkts av kammaren befanns följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits på resp. listor, valda för tiden intill dess val nästa gång ägde rum:

medlemmar

Grethe Lundblad (s)
Lennart Andersson (s)
Carl Bildt (m)
Lahja Exner (s)
Bengt Westerberg (fp)
Karin Söder (c)
Per Olof Håkansson (s)
Wiggo Komstedt (m)
Lena Öhrsvik (s)
Olle Östrand (s)
Berit Oscarsson (s)
Hans Nyhage (m)
Elver Jonsson (fp)
Gunnar Björk (c)
Lars Werner (vpk)
Marianne Samuelsson (mp)
Hans Gustafsson (s)
Karl-Erik Svartberg (s)
Sten Svensson (m)
Anita Johansson (s)

suppleanter

Lars Ulander (s)
Yvonne Sandberg-Fries (s)
Arne Andersson i Ljung (m)

Prot. 1989/90:4
5 oktober 1989

*Information från re-
geringen*

Sten-Ove Sundström (s)
Ylva Annerstedt (fp)
Gunilla André (c)
Ulla Johansson (s)
Filip Fridolfsson (m)
Jan Fransson (s)
Bruno Poromaa (s)
Birthe Sörestedt (s)
Görel Bohlin (m)
Hugo Bergdahl (fp)
Olof Johansson (c)
Björn Samuelson (vpk)
Krister Skånberg (mp)
Nils T Svensson (s)
Reynoldh Furustrand (s)
Inger Koch (m)
Iris Mårtensson (s)

2 § Val av ordförande för riksdagens revisorer

Företogs val av ordförande för riksdagens revisorer.

Enligt ett enhälligt förslag i ett från valprovsningsnämnden avlämnat protokollsutdrag utsågs till

ordförande för riksdagens revisorer

Kjell Nilsson (s)

3 § Information från regeringen om stöd till Cambodja, Uganda, Bolivia och Polen

TALMANNEN:

Varje torsdag medan riksmötet pågår reserveras tid kl. 14.30 för information från regeringen. Ca 30 minuter avsätts för informationsstunden.

Nästa vecka kommer jag att med talmanskonferensen diskutera frågan om tidsregler för inläggen under informationsstunderna.

I dag kommer jag att efter resp. statsråds information ge ordet till de ledamöter som med korta inlägg vill kommentera eller begära kompletterande sakupplysningar till den information som statsrådet har lämnat. Det gäller alltså både kompletterande frågor och kommentarer. Jag avser att vid dagens informationsstund vara relativt generös med tidstilldelningen.

Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Jag vill informera riksdagen om att regeringen i dag har beslutat om några viktiga insatser som belyser hur svenska biståndsmedel på ett konstruktivt sätt kan medverka till att dels möta angelägna humanitära

behov, dels främja processer som kan leda till fredligare och stabilare förhållanden i enskilda länder och regioner.

Jag vill börja med en fråga som inte nämns i rubriken till min information.

FN:s generalsekreterare riktade sent under gårdagen en förfrågan till den svenska regeringen om att ställa ytterligare 25 civilpolis till förfogande för FN:s Namibiakår.

Regeringen har i dag beslutat att svara ja. Därmed kommer totalt 75 svenska poliser att delta i arbetet att övervaka den process som skall leda fram till ett självständigt Namibia.

Utvecklingen i Cambodja har under de senaste veckorna tilldragit sig stor uppmärksamhet. Vi välkomnar att de vietnamesiska trupperna nu uppenbarligen dragits tillbaka. Läget i Cambodja är emellertid spänt, och risk finns för förnyade interna strider. Det är angeläget att de ansträngningar att bana väg för fred och nationell försoning fortsätter.

Behoven av humanitärt stöd till cambodjanska flyktingar och inne i Cambodja är mycket stora. Sverige har under flera år stött humanitära insatser i landet. Regeringen har i dag beslutat om ytterligare stöd om 27 milj. kr. för insatser via ett flertal FN-organ, Röda korset och hjälporganisationen Diakonia. Mer omfattande återuppbyggnadsinsatser förutsätter fred och nationell försoning i Cambodja. Jag är beredd att senare återkomma till ett sådant bistånd, bl.a. inom ramen för framtida FN-insatser.

Ett annat av dagens regeringsbeslut avser bidrag till återuppbyggnadsinsatser i Uganda till ett sammanlagt belopp om 40 milj. kr. Stödet är inriktat mot vattenförsörjning och hälsovård via UNICEF, FN:s barnfond, samt industrirehabilitering via Östafrikanska utvecklingsbanken. Jag beräknar att de samlade återuppbyggnadsinsatserna till Uganda under innevarande budgetår härmed kommer att uppgå till 80 milj. kr.

Efter många mörka år i Uganda finns det nu anledning att se positivt på utvecklingen, inte minst när det gäller en ökad respekt för mänskliga rättigheter och åtgärder för att främja demokrati. Jag anser att det är angeläget att fortsätta och gradvis öka stödet till Ugandas återuppbyggnad och utvecklingsansträngningar.

Regeringen har vidare i dag beslutat om bidrag med 26 milj. kr. till stöd för den sociala nödhjälpsfonden i Bolivia. Denna fond utgör ett gott exempel på hur negativa sociala konsekvenser av nödvändiga ekonomiska reformer kan undvikas med hjälp av bistånd. Skolor, vägar och bostäder har byggts inom programmet, samtidigt som 45 000 arbetstillfällen per månad har skapats.

Herr talman! En glädjande utveckling mot demokrati och öppenhet har inletts i Polen. Samtidigt kan vi se att Polen befinner sig i en djup ekonomisk och ekologisk kris.

Vi måste i denna svåra situation visa vår solidaritet med det polska folket. En demokratisk utveckling i Polen är ett starkt svenskt intresse, liksom att den polska ekonomin saneras. De enorma miljöproblemen drabbar hårt den polska befolkningen, men berör också oss bl.a. genom föroreningar i Östersjön.

Mot denna bakgrund har regeringen beslutat att planera bistånd till Polen inom en ram på 300 milj. kr. under tre år. Pengarna skall främst användas

för miljöinsatser, men också för utbildning inom ekonomi, förvaltning och företagsledning. Jag kommer också att inbjuda svenska folkrörelser och enskilda organisationer till en diskussion om hur regeringen kan stödja folkrörelsernas biståndssamarbete med Polen.

Regeringen avser att finansiera utvecklingssamarbetet med Polen över biståndsbudgeten. Innevarande budgetår har vi bedömt att stödet kan lämnas inom de ramar riksdagen har beslutat om. Jag ämnar i budgetpropositionen återkomma om formerna för finansiering inom biståndsramen för de kommande budgetåren.

Biståndet till Polen skall syfta till att stödja det polska folket i det svåra omdaningsarbete som förestår. Det skall utformas i samklang med de ekonomiska reformer som nu förväntas i Polen. Men bistånd till Polen är bara en liten del i vårt samarbete länderna emellan. Det borde också vara naturligt att det svenska näringslivet på egen hand nu utvecklar sina kontakter och sitt samarbete med Polen.

Som redan är känt kommer statsministern att besöka Polen i nästa vecka. Under detta besök kommer en första diskussion att äga rum med den nya polska regeringen om biståndets inriktning och vilka överenskommelser som är nödvändiga för att biståndet skall kunna komma i gång så snart som möjligt.

MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag skall ta upp den delen av statsrådets information som gäller bistånd till Polen. Jag är mycket glad över att ett bistånd till Polen nu planeras. Det har gått trögt för regeringen att utforma sin Östeuropapolitik. Det märkte vi inte minst i utrikesutskottet i våras när det var fråga om ett anslag till kontaktförmedlande verksamhet, stöd till kontakter med de baltiska delrepublikerna. Självfallet har Sverige, som statsrådet nu också har sagt, ett stort ansvar att stödja demokratiseringssträvandena i våra nära grannländer.

Vi inom moderata samlingspartiet har inget emot att biståndsmedel används under en övergångsperiod. Vi tycker dock att riksdagen inte bara skall informeras, utan också tillfrågas i en så viktig fråga.

Jag har även en kompletterande fråga att ställa till statsrådet. Avser Sverige att på något sätt delta i de av EG samordnade insatserna för hjälp till Östeuropa?

INGBRITT IRIHAMMAR (c):

Herr talman! Jag vill ta upp de delar i informationen som handlar om stöd till Uganda och flera poliser till Namibia.

Det är mycket positivt att höra att stödet till Uganda nu ökar – visserligen bara med 40 milj. kr. Jag säger bara, eftersom jag i sommar har besökt Uganda och bl.a. följt verksamheten när det gäller att hjälpa aidssmittade. Det visade sig att var tredje kvinna som kom in och skulle föda barn vid ett av de sjukhus som jag besökte faktiskt var HIV-smittad. Så utbredd är aids i Uganda i dag. Man räknar med att en stor del av den vuxna befolkningen kommer att slås ut under en mycket kort tidsperiod. Efter de långvariga kri-

gen har Uganda fått en stor skara föräldralösa barn. Den skaran kommer nu ytterligare att öka.

Min fråga gäller om man på sikt ytterligare tänker utveckla stödet till Uganda. Har man t.ex. diskuterat direkt läkarhjälp, att vi skulle kunna bidra så att läkare kan komma ner till landet? Det behövs dessutom mängder av medicin.

Jag stöder även förslaget om en utökning av det antal poliser som vi är beredda att sända till Namibia. Det behövs. Svenska poliser gör ett fantastiskt fint arbete där nere. Detta kommer dock att ytterligare urholka den minskande poliskår som vi har i Sverige i dag, en minskning som har lett till att allmänhetens rättstrygghet har blivit mindre. Bristen på poliser ser jag som ett stort hot. Ändå stödjer jag det här förslaget. Har regeringen diskuterat en kompensation här hemma? Är man beredd att snabbt utöka polisutbildningen i Sverige för att fylla luckorna?

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Statsrådet Hjelm-Wallén lämnade här i dag en rad positiva besked. Jag tänker inrikta mig på en av de frågor som togs upp, nämligen stödet till Polen.

Jag delar naturligtvis helt den uppfattning som statsrådet förde fram, om hur angeläget det är med ett svenskt stöd till Polen. Det är viktigt av solidariska skäl men också med hänsyn till Polens på grund av sin närhet, stora betydelse för oss framför allt på miljöområdet.

Mot den bakgrunden tycker jag att det belopp som regeringen har tagit upp är förvånansvärt. Enligt uppgifter som jag har sett räknar man med att Polens behov för att kunna investera i ny miljöteknik och för att någorlunda kunna modernisera sin industri är i storleksordningen 40–50 miljarder kronor. Nu kommer den svenska regeringen och erbjuder ett stöd på i genomsnitt 100 milj. kr. om året under de närmaste tre åren. Det vore intressant att få höra i vilken mån man inom regeringen tror att ett stöd i den här storleksordningen på ett märkbart sätt kommer att kunna påverka situationen i Polen.

Vi ger stöd till många länder som har utvecklingsproblem. Våra huvudmottagarländer brukar få stöd på ungefär 300–500 milj. kr. om året. I Polen finns visserligen inte den typ av misär som man har i Afrika, Asien och Latinamerika. Jag tror dock att vi är eniga om att behovet ändock är mycket stort. Det skulle därför också vara intressant att få veta varför regeringen inte anser att vi bör stödja Polen åtminstone lika mycket som vi stöder våra etablerade huvudmottagarländer.

KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Jag vill tacka för den positiva informationen när det gäller poliser till Namibia. Det finns behov av ytterligare förstärkning där nere. Det vet vi, varför en förstärkning är välkommen.

Detsamma är förhållandet när det gäller ytterligare 40 milj. kr. till Uganda. Från folkpartiets sida lade vi i och för sig fram förslag i den riktningen redan när biståndspropositionen behandlades här i riksdagen. Vi hade ett förslag om att man skulle göra Uganda till programland. Vi föreslog

redan då ytterligare 75 milj. kr. till Uganda. Men bättre sent än aldrig, det är välkommet att pengarna, nu åtminstone delvis kommer fram. Enligt vad jag förstod av biståndsministerns uttalande öppnar hon nu också dörrarna för gradvis ytterligare stöd till Uganda. Det är välkommet.

När det gäller Polen delar jag också uppfattningen att det är viktigt att vi gör insatser och hjälper till. Min fråga gäller dock huruvida pengarna skall tas ur biståndsanslaget eller ej. Jag menar att vi nu lägger fast en ny princip när vi för in europeiska länder i u-landsproblematiken. Vilket anslag i biståndsbudgeten kommer dessa pengar att tas från?

Om man inför principen att föra in europeiska länder, kommer det också att kunna föra med sig att ytterligare länder i Europa kommer att få pengar ifrån biståndsbudgeten. När vi talar om u-länder brukar vi ju av tradition mena de fattigaste länderna i Asien, Afrika och Latinamerika. Jag undrar om biståndsministern känner någon tveksamhet inför att nu föra in europeiska länder i det sammanhanget?

Hur kommer i så fall enprocentsmålet att bli uppfyllt i de fattigaste länderna.

HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag besökte Cambodja i somras och kunde då konstatera att Cambodja hör till de allra fattigaste länderna i världen, med kanske världens högsta barnadödlighet. Vi vet också att Cambodja har utstått stora lidanden på grund av Pol Pot-regimens folkmordspolitik. Miljontals människor har dött eller blivit lemlästade. Det är därför naturligtvis mycket välkommet att biståndsministern i dag talar om ett anslag på 27 milj. kr. Med hänsyn till de väldiga behov som finns är det ändå ett mycket litet belopp.

Jag undrar om Lena Hjelm-Wallén kan säga något mer om de biståndsin-satser som man avser att göra inom FN:s ram. Jag vill dessutom veta om det nu finns en beredskap för att göra Cambodja till ett biståndsland med regul-jär u-hjälp ifrån Sverige så snart ett erkännande kan komma till stånd, ett erkännande som jag hoppas inte skall ligga alltför långt fram i tiden?

MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag tycker att det var välkommet att höra att Sverige kom-mer att stödja Polen. Däremot är finansieringsmetoden som biståndsminis-tern har valt mycket tveklaktig. En alternativ form för ett stöd åt Polen, framför allt ett miljöstöd, är att byta en del av Polens utlandsskuld till Sve-rige mot miljöinvesteringar. Det är en metod som redan har prövats i andra länder. Polens skuld till Sverige är ju så stor som 2,5 miljarder kronor. Vi motionerade från folkpartiets sida om detta i våras, men tyvärr avslogs mo-tionen. Sedermera har Birgitta Dahl på fråga i riksdagen visat ett visst in-tresse men utan att göra några konkreta utfästelser.

Nu är den politiska situationen efter sommaren en aning annorlunda i Po-len. Om man verkligen vill avsätta stora resurser till miljöprojekt i Polen, är det betydligt smakligare att använda denna metod, s.k. debt-for-nature-swaps, än att ta av biståndspengarna. Det är också ett sätt att få fram belopp av en helt annan storleksordning.

Jag skulle därför vilja fråga biståndsministern om regeringen har vidtagit

några åtgärder för att möjliggöra ett skuldbyte till stöd för t.ex. Wista-projektet. Vilka åtgärder har man i så fall vidtagit? Kan regeringen tänka sig att börja avskriva Polens skulder till Sverige?

Prot. 1989/90:4
5 oktober 1989

*Information från re-
geringen*

MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Även jag vill beröra problemen i Polen. Det är mycket positivt att regeringen äntligen har kommit till skott och tänker göra något med anledning av situationen i Polen. Men jag känner också stor tveksamhet, eftersom det är biståndspengarna, som är avsedda för de allra fattigaste, som skall användas till detta. Regeringen gjorde ju ett stort nummer av att man äntligen hade nått enprocentsmålet. Den var mycket nöjd över detta när biståndet diskuterades. Nu tycks det vara så att de allra fattigaste inte behöver dessa pengar, utan det kan göras en omprioritering till förmån för Polen.

När det gäller Polen ser jag detta som en hjälp till självhjälp även för Sveriges del. Vi måste faktiskt göra något åt situationen i Polen och de övriga staterna runt Östersjön, om vi över huvud taget skall kunna klara vår egen situation. Det hade då varit önskvärt om andra pengar och mer pengar hade kunnat utnyttjas för detta. Jag tror inte att dessa 300 milj. kr. kommer att räcka speciellt långt. Men det finns kanske ytterligare pengar att tillgå via något miljöbistånd. Vi kanske kan få även det klarlagt.

Jag vill alltså veta om detta är det enda som kan göras och om det också fortsättningsvis skall gå över biståndsbudgeten. Har regeringen diskuterat skuldsituationen och har regeringen funderat över en avskrivning? Vi i miljöpartiet har föreslagit en sådan, men det verkar som om vi inte har fått gehör för förslaget.

INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Jag vill ställa en kompletterande fråga som rör Cambodja. Det är ytterligt angeläget att ge Cambodja hjälp på olika sätt, både humanitärt och för en återuppbyggnad som kan bli aktuell så småningom. Som läget är nu är flyktingsituationen en mycket stor börda även för Thailand. Riksdagens utrikesutskott var nyligen i Thailand och fick en bild av läget i de flyktingläger som finns utefter gränsen i Thailand. På vilket sätt ger Sverige bistånd och handräckning för att lätta på trycket för de cambodjaner som befinner sig i Thailand?

HADAR CARS (fp):

Herr talman! Det är bra om vi nu på ett kraftfullt sätt medverkar i den av den Europeiska gemenskapen samordnade hjälpen till Polen.

Jag vill ställa en fråga med anledning av det statsrådet sade om näringslivets roll. Vill hon utveckla vad hon menar med det svenska näringslivets roll? Har statsrådet några speciella önskemål när det gäller näringslivets medverkan? Det vore intressant att få höra vad de önskemålen innebär. Jag skulle sätta stort värde på om statsrådet dessutom ville utveckla sina tankar om vad som skall vara näringslivets insats och vad som skall vara statsmakternas insats.

Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Det är många kompletterande frågor, vilka också är ett gott uttryck för hur svårt det är att prioritera bland de många behov som finns på det här området.

Jag skall börja med Polen. Att Polen är ett europeiskt land innebär inte att det skall vara svårt för Polen att få svenskt bistånd. Det är behoven i sig i länderna som är avgörande, inte var länderna geografiskt är placerade.

När Sverige går in med bistånd i ett land, efter kontakt med landets myndigheter, är det fråga om hjälp till självhjälp. Inte ens i de länder där Sverige är en mycket stor biståndsgivare kan det någonsin vara så att vi på ett avsevärt sätt kan förändra situationen i landet. Även i de allra fattigaste länderna är det alltid det landets regering och folk som måste stå för sin egen utveckling.

Det är en mycket stor summa i sammanhanget när Sverige går in med 300 milj. kr. direkt i ett land som tidigare inte har fått svenskt bistånd. Jag kan inte påminna mig att vi direkt i något land har avsatt en så stor summa pengar på en gång, 100 milj. kr. om året är också en stor summa, och det är vad flera av våra mottagarländer i u-världen får.

Jag talar om bistånd. Men självfallet kan insatser göras även vad gäller skulderna med hjälp av internationella auktioner i Parisklubben och Internationella valutafonden. Jag hoppas att även sådant skall pågå. Vi skall göra de insatser som är normala från svensk sida.

Jag menar att näringslivet kan göra insatser av eget intresse och på egen hand. Det är då fråga om kommersiella förbindelser och direkt näringslivs-samarbete. Jag hoppas att en sådan vilja skall finnas hos det svenska näringslivet.

Vi samarbetar naturligtvis med EG i dessa frågor. Men det är inte så att vi direkt samordnar vår verksamhet med EG. Vi deltar i Polenmöten, och vi har ett gott informationsutbyte, men vi undviker dubbleringar i det som kan bli EG-biståndet så småningom.

Det är möjligt att man i skuldsammanhang kan arbeta enligt den metod som Maria Leissner nämnde, s.k. debt-for-nature-swaps, dvs. en skuldavskrivning kombinerad med riktat stöd. Men jag vill erinra om att vi har gjort detta tidigare i u-länder, och anslagen har även här tagits från biståndsanslaget.

De anslag som kan vara aktuella är katastrofanslaget, anslaget för projektbistånd till vissa länder och anslaget för särskilda miljöinsatser. Jag kan konstatera att i dessa anslag nu i början av budgetåret finns det utrymme för sådant som kan göras under budgetåret. Det är i linje med de riktlinjer för biståndsmedlens användning som riksdagen har dragit upp.

Några kommentarer till de övriga frågorna. I Namibia skall flera svenska poliser stationeras. Det är klart att det utgör en avvägning mot behovet av poliser i vårt land. Den avvägningen har regeringen försökt att göra. I solidaritet ställer vi upp med svenska poliser, trots att vi har denna brist här hemma. Jag vill erinra Ingbritt Irhammar om att regeringen faktiskt förra året beslutade om en ökning av antalet polisaspiranter. Den utbildningen har börjat i år.

Hans Göran Franck ville veta om regeringen förberedde ett reguljärt bi-

stånd till Cambodja. Svaret på den frågan är nej. Alltför mycket är osäkert, och Sverige arbetar här via enskilda organisationer och FN-organ. FN-organen arbetar såväl inne i Cambodja som utanför landet. Det är framför allt fråga om UNICEF och UNHCR, som arbetar med återvändande flyktingar, men också UNBRO, FN:s gränshjälpsorganisation, som huvudsakligen arbetar med flyktingarna i Thailand. På detta vis stöder Sverige även de flyktingarna – detta sagt som ett svar till Ingemar Eliasson.

Slutligen till frågan om Uganda. Sverige har där prioriterat just hälsovård, och eftersom arbetet sker i samarbete med UNICEF är det ganska naturligt att det är fråga om insatser för barn, såsom Ingbritt Irhammar här nämnde. En delegation åker i nästa vecka till Uganda för att komma överens om den närmare inriktningen av hälsobiståndet.

PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag vill först säga att vi från centerns sida delar tveksamheten inför att använda biståndsbudgeten, i varje fall för miljöbiståndet, eftersom Sverige här har ett så starkt egenintresse. Det har många gånger framhållits att pengar satsade i Polen förmodligen har en större positiv inverkan på miljön i Sverige än motsvarande satsning i Sverige. Man borde nog därför se ett miljöbistånd till Polen mer som en del av den svenska miljöpolitiken för att rädda vår egen miljö även om det också är en solidaritetsåtgärd.

Lena Hjelm-Wallén säger att 300 milj. kr., eller 100 milj. kr. om året, är en stor summa. Det låter sig naturligtvis sägas, men det är ingen stor summa i det här sammanhanget om man ser till behovet och brädskan. Vi vet att om den demokratiska utvecklingen i Polen skall kunna säkerställas, då krävs det också att man kan få en någorlunda gynnsam ekologisk och ekonomisk utveckling där. Då räcker det inte med symboliska solidaritetsgester från Sveriges sida, utan vi måste vara beredda att göra kraftfulla insatser som märks. Det som behövs är att vi kan ställa upp med experter, utbildningshjälp och hårdvaluta så att Polen får möjlighet att köpa tjänster utifrån, och för det behövs helt andra summor.

Eftersom regeringen har valt att inte gå till riksdagen i den här frågan kommer vi från centerns sida att försöka att aktualisera den i riksdagen. Det är vår förhoppning att det skall bli möjligt att i riksdagen samla en majoritet för ett betydligt mer generöst stöd till Polen än det som regeringen här har beslutat om.

MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag tycker att det är bra att det nu planeras bistånd till Polen, och jag välkomnar den information vi här får. Jag menar att Sverige också måste visa sin beredvillighet att utöka sina insatser till förmån för de baltiska delrepublikerna, och jag efterlyser information från regeringen om sådana initiativ. Men visst finns här en distinktion – Polen är inte ett u-land enligt DAC:s klassificering. Jag menar därför att Polenbiståndet bör och måste beslutas av riksdagen.

KARI-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Biståndsministern säger att det är behovet som skall styra pengarna och inte, som i det här fallet, var landet ligger, och det låter natur-

ligtvis bestickande. Men vi vet samtidigt att behoven är betydligt större på andra håll i världen än i Europa. Jag vill ändå fråga biståndsministern om det efter detta förslag finns andra länder i Europa som enligt biståndsministerns mening är berättigade till ett svenskt u-landsbistånd.

När miljöbiståndet infördes var tanken att det skulle gå till de länder där Sverige i dag bedriver biståndsverksamhet. Så uppfattade i varje fall jag den diskussion som fördes då. I propositionen står det att miljömålet kompletterar och förstärker de övriga fyra målen och att det övergripande målet är att höja de fattiga folkens levnadsnivå. Jag menar att miljöpengarna till Polen inte hör hemma i det sammanhanget.

MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Biståndsministern avisade inte tanken på debt-for-nature-swaps, och det är naturligtvis positivt att notera. Men det verkar tyvärr som om regeringen inte har undersökt möjligheterna att kunna genomföra en sådan modell när det gäller svenskt bistånd till Polen. Det tycker jag är beklagligt, men jag hoppas att det inte är det sista som sägs när det gäller det här förslaget.

Biståndsministern hävdar att man i andra fall då den här metoden har använts, i alla fall tagit medel från biståndsanslaget och att det därför skulle gå bra att göra det även i detta fall. Jag tycker att det är ett ganska underligt resonemang. Såvitt jag vet är Polen inte klassificerat som ett u-land vare sig med svensk definition eller med någon vedertagen internationell definition. Jag skulle därför vilja fråga biståndsministern om det finns några kriterier eller någon vedertagen definition som gör att vi kan betrakta Polen som ett u-land.

HADAR CARS (fp):

Herr talman! Den Europeiska gemenskapens kommission har inte bara av de tolv EG-länderna, utan också av Förenta Staterna, Japan, Canada m. fl. länder, fått i uppdrag att samordna industrivärldens hjälpinsatser för Polen. Jag tycker att det är oerhört angeläget att Sverige deltar i den samordningen och att vi när det gäller det totala biståndet försöker få gehör för de svenska värderingarna.

Jag tycker inte att det är en särskilt bra utgångspunkt om vi nu försöker sätta oss litet vid sidan av och bara samordna biståndet litet löst, men inte särskilt mycket. Jag utgår från att regeringen ambitiöst arbetar för en nära samordning och därigenom också en viss möjlighet att påverka det totala innehåll i den hjälp som västvärlden i det här ögonblicket ger till Polen.

Herr talman! Statsrådet underlät att svara på min fråga om näringslivet. När jag hörde hennes inlägg fick jag en känsla av att hon menade: Nu ställer staten upp, och då kräver vi också att näringslivet skall ställa upp. Jag tror att det är en bättre metod att försöka få näringslivet intresserat av att ställa upp och därigenom tillgodose också sina egna långsiktiga intressen. Det kanske skulle vara till fördel för helheten med litet mer av samarbetsvilja än av pekpinnar även i dessa avseenden.

MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Jag blir litet skrämdd när biståndsministern här säger att pengarna skall tas från anslagen till katastrofbistånd och särskilda miljöinsatser. Som jag uppfattat situationen i världen finns det fortfarande ett stort behov av katastrofbistånd och miljöbistånd.

När vi i miljöpartiet i utskottet tog upp frågan om att öka på anslaget till miljöbistånd i budgeten gjorde vi det med den förhoppningen att man verkligen skulle anstränga sig för att ta itu med problemen när det gäller regnskogen och med ökenutbredningen och med miljöflyktingarna som ökar för varje dag. Det blir fler och fler som måste fly från den plats där de har sina hem på grund av att miljöproblemen förvärras. Situationen i Polen vid det tillfället var inte bättre än vad den är nu. Men nu skall man ta pengarna från de allra fattigaste och dem som har det allra svårast för att ge dem till Polen i stället för att ta friska pengar från något som är mindre angeläget, och det förvånar mig.

Jag skulle vilja veta litet mer om från vilka man tar dessa pengar. Var har vi minskat insatserna och var någonstans har behovet av miljöinsatser och katastrofinsatser minskat under den här perioden? Jag hoppas verkligen inte att regeringen ändrar sin strategi och inte längre värnar om de fattiga och om dem som drabbas av katastrofer och svåra miljösituationer i världen.

Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Låt mig klargöra att det inte är några planerade insatser som fryser inne på grund av Polenbiståndet. Vi är i den situationen att biståndet totalt sett ökar – vi talar alltså om den ökade ramen. Sedan förs alltid diskussioner om vilka länder som kan anses berättigade att vara mottagare av svenskt och annat bistånd. Här finns olika klassificeringar, och någon riktigt klar gräns finns inte. Vid bedömningen kan man använda ett begrepp, nämligen per capita-inkomsten. Världsbanken uppger att man 1987 räknade med en per capita-inkomst i Polen på 1 920 US-dollar. Där ligger faktiskt gränsen för att också andra länder skall börja få svenskt och internationellt bistånd.

Vi har, Hadar Cars, deltagit i de möten som EG har anordnat om Polenbiståndet. Det är mycket bra informationsutbyten för undvikande av att vi dubblerar biståndsinsatserna när vi planerar här hemma. Men vi tycker att det är bra om vi snabbt kan gå i gång med vårt bistånd. Vi ligger alltså före många andra genom att det redan nästa vecka görs ett högnivåbesök i Polen av vår statsminister och en delegation, vilket snabbt kan starta diskussionerna med de polska myndigheterna. Det går snabbare än om vi skulle samordna insatserna med många andra.

Vad gäller näringslivet tycker jag att det borde vara i dess eget intresse att nu göra insatser i Polen och att regeringen inte skall behöva leda näringslivet i handen därvidlag. Jag har uttalat att det borde finnas ett intresse i näringslivet, och även statsministern har gjort det, så nu borde man börja känna till det. Ett direkt företag-till-företag-samarbete är tänkbart, men också utökad handel. Jag hoppas att det svenska näringslivet ställer upp.

Slutligen till diskussionen om vad man får göra eller inte göra och hur anslagen skall användas. Jag vill erinra om att det också i början av 1980-talet var en kris i Polen. Då använde den borgerliga regeringen under två år bi-

Prot. 1989/90:4
5 oktober 1989

Information från regeringen

ståndsanslagen för att ge stöd till Polen. Att nu säga att det är principiellt nytt och annorlunda stämmer inte med verkligheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Information från regeringen om EFTA-EG-samarbetet

Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! När riksdagen senast debatterade den västeuropeiska integrationen, den 6 juni i år, framhöll jag att arbetet var inne i en mycket intensiv fas.

Vid EFTA-EG:s ministermöte i mars hade beslutats, att samtal skulle inledas för att undersöka förutsättningarna för ett närmare och fastare strukturerat samarbete.

I juni informerade jag riksdagen om det kartläggningsarbete som påbörjats. Under en första fas skulle EFTA-länderna och EG gemensamt diskutera samarbetets tänkbara omfattning i sak. Till skillnad från det arbete som bedrivits i det s.k. Luxemburgspåret hade kommissionen nu accepterat att ta ett helhetsgrepp. Utgångspunkten är att EFTA-länderna skall delta på lika villkor på den interna marknadens alla områden.

Arbetet har syftat till att få fram hur långt EFTA vill och kan gå, dvs. vad som ligger i Oslodeklarationens formulering om att EFTA vill delta "så långt möjligt" i den inre marknaden. Man har sökt få fram vilka delområden EFTA-länderna vill utesluta av övergripande politiska skäl, såsom neutralitet eller konstitutionella hinder. Ekonomiska och andra problem finge å andra sidan, enligt kommissionen, lösas genom övergångsarrangemang.

Diskussionerna har förts inom ramen för fyra gemensamma arbetsgrupper – en för varor, en för tjänster och kapital, en för människors rörlighet och en för s.k. angränsande fält, exempelvis miljöfrågor, forskning och den sociala dimensionen.

Denna första fas avslutades den 25 juli. Båda sidor förklarade sig då mycket nöjda med det uppnådda resultatet, och detta på goda grunder.

- För det första gjorde båda sidor den bedömningen att goda förutsättningar finns i princip att med utgångspunkt från EG:s regelverk få till stånd ett brett upplagt samarbete omfattande de fyra friheterna och angränsande fält.
- För det andra har få undantag aktualiserats i sak. Utöver några enskilda särintressen bör nämnas att båda sidor var överens om att inte eftersträva någon gemensam jordbrukspolitik och att gränskontrollerna tills vidare skall vara kvar av jordbruks- och skatteskäl. EFTA-gruppen markerade härutöver sin vilja att slå vakt om väsentliga säkerhets- och miljönormer. Tullunionsfrågan lämnades tills vidare öppen.
- För det tredje skall noteras att EFTA-sidan talade med en röst och utifrån ett väl förberett underlag. Exempelvis talade Sverige för EFTA i arbetsgruppen för fri varucirkulation. Detta välkomnades av kommissionen, som betonat betydelsen av att ha *en* part att diskutera med.

En ytterligare förutsättning för EFTA-ländernas deltagande i den interna marknaden är att de legala och institutionella frågorna kan lösas på ett ömse-
sigdigt tillfredsställande sätt.

Nu, i den andra fasen som äger rum under september och oktober, be-
handlas dessa frågor. En särskild arbetsgrupp har upprättats med Schweiz
som EFTA-alesman.

De legala och institutionella frågorna är långt ifrån lätta att lösa. I all kort-
het är problemen följande:

- På det legala området är vi i princip eniga med EG om att de överenskom-
melser vi förhandlar fram skall kunna tillämpas och övervakas på ett likar-
tat sätt inom hela det västeuropeiska området. Men eftersom vi inom
EFTA inte har någon motsvarighet till EG-kommissionen och EG-dom-
stolen, måste vi finna någon annan ordning med likvärdig effekt. Ett ef-
fektivt system för tvistlösning måste också komma till stånd. Här står vi
på helt jungfrulig mark.
- På det institutionella planet kräver EFTA att få ett medinflytande i fram-
tida beslut som står i rimlig proportion till våra åtaganden.

Den legala och institutionella EFTA–EG-arbetsgruppen diskuterar för
närvarande olika tänkbara modeller. Arbetsgruppens slutrapport kan väntas
under innevarande månad.

Diskussionerna i samtliga fem arbetsgrupper har varit oförbindliga i den
bemärkelsen att ingendera sidan har gjort några åtaganden. Syftet har i stäl-
let varit att på ömse håll få en uppfattning om vad en kommande förhandling
skulle kunna omfatta.

Vår närmaste målsättning är nu att på basis av de två förberedelsefaserna
lägga grunden för nästa EFTA–EG-ministerråd. Det skall hållas i Bryssel
den 19 december.

Målet är att de politiskt ansvariga i alla berörda länder då skall vara eniga
om att ge klartecken för formella förhandlingar med sikte på ett brett upp-
lagt integrationsavtal.

Vid decembermötet skall förhoppningsvis också mål och tidsplan för för-
handlingarna formuleras. Helst bör förhandlingarna avslutas under år 1990.
Siktet bör vara inställt på att avtalet skall träda i kraft i så god tid att vårt
deltagande i den inre marknaden kan ske i fas med EG, dvs. per den 1 ja-
nuari 1993.

På EFTA-sidan kommer vi att förbereda decembermötet med EG vid två
interna ministerråden; ett den 27 oktober och ett den 11–12 december.

EG:s ministerråd skall för sin del diskutera samarbetet med EFTA vid två
möten i november. Därefter kommer EG:s stats- och regeringschefer, enligt
sitt beslut från i somras, att på nytt ta upp frågan vid sitt nästa möte i Stras-
bourg den 8–9 december. Jag noterar också med intresse att Frankrike som
EG-ordförandeland tagit initiativ till ett möte på högsta politiska nivå med
EFTA:s ordförandeland Island. Den 17 oktober möts således president Mit-
terrand och statsminister Hermansson för att diskutera förutsättningarna för
ett EFTA–EG-avtal.

De närmaste månaderna blir således av stor betydelse. Jag hoppas därför

få återkomma till riksdagen senare i höst med en mera preciserad bild av läget inför det mycket viktiga EFTA-EG-mötet i december.

Herr talman! Vid riksdagens debatt den 6 juni sade jag att även arbetet här hemma med att harmonisera svenska lagar och förordningar med motsvarande regler inom EG skulle drivas vidare på bred front.

Bland de väsentliga förändringar som skett sedan i mars kan nämnas:

- valutaregleringen har liberaliserats;
- förhandlingarna om EFTA-ländernas deltagande i personutbytesprogrammet COMETT är i sitt slutskede;
- frekvenser för mobiltelefonsystem i Västeuropa har reserverats;
- EFTA-länderna och EG har kommit överens om informationsprocedurer för standarder och tekniska föreskrifter.

Under hösten avser regeringen bl.a. att lägga fram två propositioner på det finansiella tjänsteområdet. De avser etableringsfrågor och berör en rad EG-direktiv, såväl i som utanför vitboken.

Vidare övervägs för närvarande svensk ratificering och lagändring med anledning av en konvention (Lugano-konventionen) mellan EFTA och EG om verkställighet av domar på privaträttens område.

Jag har tidigare påpekat att det är missvisande att bedöma det svenska integrationsarbetet genom en direkt jämförelse i siffror av vår anpassning till direktiven i EG:s vitbok. Exempelvis har direktiven mycket olika dignitet och relevans för svenskt vidkommande.

Vad som nu tillkommit är att kontaktläget mellan EFTA-länderna och EG förändrats betydligt. I den nya dialog som pågår har man konstaterat, att det i vissa fall blir fråga om att tillskapa gemensamma EES-bestämmelser. I andra fall kan det röra sig om att införa identiska regler. Det handlar också om att enas kring likvärdiga bestämmelser, eller att erkänna att existerande bestämmelser redan är tillfredsställande. På detta senare område pågår redan diskussioner mellan EFTA- och EG-expertter.

Det är inte nödvändigtvis så, att Sverige berörs av alla de direktiv i vitboken som faller under kategorin gemensamma bestämmelser. Jag tänker bl.a. på vissa direktiv om djur- och växtsjukdomar. Det är ytterligare ett skäl till svårigheten att jämföra vår egen pågående harmoniseringsprocess med direktiven i vitboken.

Den här typen av frågor måste vi lösa med EG vid förhandlingsbordet. I förhandlingarna måste vi också klargöra för EG vilka enskilda områden vi kräver undantag för, beroende på väsentliga nationella intressen, eller av hänsyn till nationell säkerhet. Båda parter är redan i princip ense om att denna typ av särbehandling skall ske.

Herr talman! För regeringens arbete med integrationsfrågorna är riksdagens mandat det övergripande riktmärket. Vi eftersträvar att svenska medborgare, institutioner och företag får tillträde till den inre marknaden på samma villkor som EG-länderna själva.

Huruvida detta skall lyckas är det ännu för tidigt att ha någon säker mening om. En rad komplicerade problem återstår att lösa, bl.a. beträffande den gemensamma rättsordningen och medinflytandet. Vi måste också av-

vakta EG-medlemsländernas ställningstagande innan en säkrare bedömning kan göras.

Prot. 1989/90:4
5 oktober 1989

*Information från re-
geringen*

MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag tackar för statsrådets fylliga information, inte minst uppskattade jag att statsrådet denna gång också tar upp den svenska anpassningen, dvs. vad Sverige självt kan göra för att anpassa regler och förordningar till den stora västeuropeiska marknad som nu håller på att växa fram. Det har varit mycket tyst i denna fråga under hela sommaren. Vi får väldigt litet information i pressen om vad som verkligen händer. Det är därför värdefullt att vi nu äntligen får en redovisning om vad som sker i fråga om det arbete som ju i så hög grad ligger i våra egna händer.

Vidare uppskattar jag vad statsrådet sade i talarstolen och vad som står skrivet på s. 7 i hennes manus, nämligen att det är riksdagens mandat som är det övergripande riktmärket för regeringens ansträngningar. Statsministerns tal den 1 september har ju skapat en skadlig osäkerhet och oklarhet om regeringens intentioner.

Jag har sett att ordet tullunion finns nämnt en gång i statsrådets manus. Vi vet ju att en tullunion är något oerhört väsentligt för att svenska företag verkligen skall få ett likvärdigt tillträde till den gemensamma marknaden. Jag vill därför återigen fråga statsrådet om hennes bedömning fortfarande är att en tullunion är en möjlighet, dvs. om det är möjligt att, i de förhandlingar som nu förestår, uppnå en tullunion för svensk del.

PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Det är naturligtvis bättre med någon information än ingen alls. Men att kalla Anita Gradins information för fyllig vore väl synd. Margaretha af Ugglas sitter inte med i den s.k. EFTA-delegationen – det gör där emot jag. Det är en intressant och trevlig ära jag har fått. Problemet är att där får vi en oerhört mycket fylligare information, men den är hemligstämplad. Vad som *verkligen* pågår, hur man *verkligen* håller på att "sy ihop oss" till att bli en satellitstat under EG, det kan jag nu inte för svenska folket på denna offentliga arena och i full utsträckning informera om, om jag inte skall göra mig skyldig till sekretessbrott. Jag kommer därför nu att få gå litet som katten kring het gröt. Jag avser nämligen inte att begå sekretessbrott – jag tycker att det fortfarande kan ha ett värde att sitta kvar i såväl EFTA-delegationen som i riksdagen.

Låt mig först ta upp frågan om undantag – denna fråga är inte den känsligaste; den känsligaste frågan kommer jag strax att beröra. I fråga om undantag säger statsrådet att få undantag hittills har begärts. Senare kommer statsrådet fram till att enskilda undantag kan begäras. Det vore intressant att få en del exempel på undantag som Sverige kommer att begära. Riksdagen pekade på en lång rad punkter när det gäller miljöpolitik, social trygghet, jämställdhet osv., där man inte kommer att gå med på några försämringar på grund av EG-anpassningen. Detta har för övrigt även statsrådet själv garanterat här tidigare. Kommer vi att göra undantag för t.ex. freoner? Sverige skall nämligen nu införa ett freonförbud, vilket EG-kommissionen har ilsk-

nat till över. Kommer vi att genomföra förbud mot att i konserveringssyfte bestråla livsmedel?

Detta om undantagen.

Jag skulle också vilja fråga om energiverkschefen Hans Rodes skrivelse till miljö- och energidepartementet, i vilken han påpekar att om vi går med i EG så kommer det t.ex. att bli tillåtet med centrifuger som kan slita armarna av den som sticker in dem i centrifugen. Detta är alltså ett uttalande av energiverkschefen Hans Rode. Hur kommenterar Anita Gradin detta?

Sedan vill jag ta upp ett par saker rörande det institutionella och legala i det som pågår. Utan att bryta mot någon sekretess kan jag säga att i EG gäller de lagar som EG fastställer direkt för medlemsländerna och även för enskilda individer. Är det inte på det sättet, att om Sverige skall anpassa sig till EG på ett för EG acceptabelt sätt, måste EG:s regler få en direkt, legal verkan över svenska myndigheter och svenska förhållanden? Om det är så att EG-rätten skall ta över nationella bestämmelser, hur skall det då vara möjligt för Sverige att upprätthålla nationella bestämmelser som står i konflikt med EG-rätten? Kommer detta att bli möjligt? Det är en fråga till statsrådet. Ja eller nej?

Jag skulle också vilja fråga statsrådet om riksdagens roll i framtiden. Om det nu alltså är så, att EG-beslut skall bli direkt tillämpliga i Sverige som lagar, var kommer riksdagens lagstiftande makt in i sammanhanget? Är man inte ganska nära att tafsa på grundlagens bestämmelser?

Ytterligare en fråga, som gäller tvistlösning. Vad funderar man på därvidlag? Är det inte så, att inom EG spelar EG-domstolen en stor roll? EG-domstolen är en sorts överordnad författningsdomstol. Någon sådan har vi inte i Sverige, men EG kräver sannolikt att Sveriges sätt att hålla överenskommelser skall kunna överprövas av EG-domstolen. Är det förenligt med svensk grundlag att överlämna beslutsrätt till en överordnad internationell domstol, som tillhör organ där Sverige inte är medlem? Såvitt jag har läst grundlagen strider det mot grundlagen.

Detta var några av de ytterligt känsliga frågor som visar, menar jag, att man är ute på ett gungfly. Jag tycker ändå att offentligheten kan få litet mer av den information som en liten utvald elit, som jag numera tillhör, har fått.

PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att jag tycker att det är tillfredsställande att statsrådet Gradin lämnar den här informationen till riksdagen. Jag ser detta som ett viktigt led i dialogen mellan regering och riksdag kring den viktiga frågan om EG och framtiden. Det visar också på den öppenhet som vi måste ha mellan regering och riksdag i en så avgörande fråga för vårt land.

Det här är förstås inte rätt tillfälle att föra en debatt; det vore att missbruka tanken med informationsstunden. Däremot skall jag bara ställa några korta frågor. Med hänsyn till att jag måste med ett tåg kanske jag inte kommer att höra statsrådets svar. Därför får jag senare läsa dem i protokollet.

Jag vill ta upp frågan om harmoniseringen av lagstiftning. På miljöområdet diskuteras ju miljöavgifter och åtgärder för att här hemma skydda miljön. Vilka möjligheter ser statsrådet för oss här i Sverige att införa miljöav-

gifter och andra åtgärder för att värna vår miljö i ett läge där andra länder inte hänger med i samma takt som vi?

Ett annat område som är väsentligt för utvecklingen i hela vårt land är regionalpolitiken. Nu kan vi naturligtvis inte – och vi vill inte heller – få del av EG:s regionala fonder, eftersom vi inte blir medlemmar i EG. Men finns det stötestenar som innebär att vår ambition att driva en offensiv regionalpolitik och hjälpa utsatta regioner kommer i strid med harmoniserad lagstiftning inom EG?

Samma problem är det på skatteområdet, främst när det gäller småföretagen. Kommer vi också där att ha möjlighet att göra separata lösningar, så att inte vår lagstiftning behöver vara identisk med lagstiftningen i andra länder inom EG?

HADAR CARS (fp):

Herr talman! Per Gahrton framstår för mig som fångad i ett intrigspel, som får bedrifterna av Jan Guillous agenter att verka rena söndagsskolan. Jag har för egen del svårt att se statsrådet Anita Gradin som något slags spindel i en svensk EG-komplott. Per Gahrton har uppenbarligen fantasi nog att göra det.

TALMANNEN:

Får jag erinra om att jag har gett ordet till Hadar Cars för frågor och kommentarer med anledning av statsrådet Anita Gradins inlägg och icke med anledning av Per Gahrtons inlägg.

HADAR CARS (fp):

Herr talman! Jag tackar för påpekandet, och jag skall inte ytterligare kommentera vad Per Gahrton sade.

Det är ett uttalat mål, som jag förstår det, fru statsråd, för EG att slopa gränskontrollerna mellan sina länder. Jag har också förstått det så, att en del i det mandat som riksdagen har gett regeringen är att man skall verka i den riktningen.

Nu har ju inte EG i alla avseenden kommit så långt när det gäller den här gränsskrotningen mellan de tolv länder som ingår, även om Västtyskland, Frankrike och Benelux har tagit de första stegen i den riktningen. Om nu jordbruket skulle vara ett problem när det gäller möjligheterna att få en tullunion, och den i sin tur skulle vara en förutsättning för att man skulle kunna vara med utan gränskontroller, så vill jag fråga statsrådet: Är det i varje fall på lång sikt ett mål för regeringen att också låta vårt samarbete, som LRF gärna ser, omfatta jordbruket? Kan man tänka sig en tullunion för Sveriges del i fråga om såväl jordbruks- som industrivaror – och därigenom också förutsättningar för medverkan i den gränslösa inre marknad som är EG:s mål?

INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Jag vill också tacka statsrådet för en utförlig beskrivning av läget i de förberedande förhandlingarna med EG.

Tillsammans med några kolleger besökte jag för ett par veckor sedan bl.a. Bryssel. Vi fick då en bild av förberedelseläget som väl ansluter sig till den

bild som statsrådet här har målat upp, dvs. att Sverige har varit aktivt och att arbetet har gått bra i de fyra grupper som förbereder olika sakfrågor. Det var dock ett överraskande undantag, som gällde den femte arbetsgruppen, som sysslar med de legala och institutionella frågorna. Därför är det värdefullt att statsrådet här i sin information särskilt uppehöll sig vid detta. Den fråga som vi fick var nämligen varför Sverige i denna grupp visar en påfallande passivitet. Det kan nu vara ett spel i en förhandling, och det kan vara ett falskt intryck. Det intressanta är dock att detta intryck finns på motsidan inom EG-kommissionen.

Jag vill därför att statsrådet ytterligare försäkrar kammaren om att detta inte är med verkligheten överensstämmande och att man på EG-sidan inom kommissionen ges ett annat intryck, nämligen att vi också här använder all vår kreativitet för att hitta lösningar på de legala och institutionella frågorna som väl ansluter till Sveriges lag och grundlag.

GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Integrationsarbetet rör ju många områden och det har tillsatts en mängd arbetsgrupper, både inom vårt land och, som vi nu fick höra av statsrådet Anita Gradin, när det gäller EFTA och EG.

Såvitt jag har mig bekant har vi i vårt land inte mindre än 52 olika arbets- och referensgrupper som skall följa harmoniseringssträvandena. Men inte en enda av dessa grupper har ansvar för att belysa jämställdhetsaspekterna. Det tycker jag är märkligt, inte minst mot bakgrund av att ett av de 18 utskott som finns inom EG:s Europaparlament är just ett utskott för kvinnors rättigheter. Vi kan ju inte bara tro att det som är bra för män också är bra för kvinnor.

Min fråga är därför: På vilket sätt kommer regeringen att belysa jämställdhetsaspekterna av hur ett närmande till EG kommer att påverka kvinnornas situation i Sverige och också i övriga Norden? Jag tänker på sådana områden som arbetsmarknads- och familjepolitik – och demokratiaspekten.

Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Tullunion är fortfarande en möjlighet. Det som gäller beträffande tullunion i dag är att man från EG:s sida inte i nuvarande läge önskar föra in jordbrukspolitiken i diskussionerna, och det av följande skäl: Det pågår en GATT-runda, där jordbruket är en tung och viktig fråga i ett globalt perspektiv. Där har man då ansett att det skulle vara en fördel att man lät de internationella diskussionerna utvisa hur långt vi kunde gå på jordbrukssidan. Och GATT-förhandlingarna skall, som kammaren vet, slutföras under 1990.

Det här får till konsekvens att gränskontroller kommer att vara kvar, åtminstone i detta skede. Vad som kan komma att ske på sikt vågar jag inte svara på, men i de tidigare förhandlingarna var vi för Sveriges del beredda att diskutera jordbruk. Detta får väl bli en fråga för riksdag och regering att ta itu med i ett senare skede.

Gränskontrollerna blir alltså kvar, men det hindrar ju inte att man kan diskutera exempelvis passfrihet och diskutera att "gifta ihop" den nordiska passöverenskommelsen med förändringar som sker inom EG.

Herr talman! Per Gahrton försöker varje gång beskylla regeringen för hemlighetsmakeri – och jag vet inte vad. Jag vill bara upplysa kammaren om att vi från regeringens sida försöker vara så öppna vi bara kan, bl.a. när det gäller EFTA-delegationen, som vi upplever som det speciella organ där vi kan ha en speciell dialog och där vi närmare än vad hela kammaren kanske förmår kan följa arbetet. På det sättet förankras detta arbete hos företrädare för alla partier. Det är självklart att – och det vet kammarens ledamöter – mellanstatliga överenskommelser skall bekräftas av riksdagen. Ingen kan träffa överenskommelser i strid mot regeringsformen.

För Per-Ola Eriksson vill jag påpeka att jag i min information sade att EFTA-länderna vill slå vakt om den standard vi uppnått på miljöområdet. Den regionalpolitiska kommittén har gjort ett förträffligt arbete, som klart visar att det i alla länder – såväl i EFTA-länder som i EG-länder – finns ett behov av att föra regionalpolitik. Det skall då handla om strukturinsatser, t. ex. på utbildningens område, medan däremot direktbidrag som blir konkurrens-hämmande skulle kunna stå i strid med regler som vi har i GATT-sammanhang.

När det gäller småföretagen har EFTA-sidan på svenskt initiativ begärt att få delta i det småföretagsarbete som pågår inom EG. Man har där ett mycket intressant program för att kunna ge småföretag information om hur man ger sig ut på Europamarknaden och liknande. Det arbetet går vidare.

Till Ingemar Eliasson vill jag säga att jag också sett att några varit konfunderade när det gäller Sveriges engagemang i den femte arbetsgruppen, som behandlar de legala och institutionella frågorna. Jag kan försäkra Ingemar Eliasson att vi på svensk sida – vi innehar vice ordförande-posten i arbetsgruppen – försöker använda all vår kreativitet och allt vårt engagemang för att vara aktiva. Samtidigt skall vi komma ihåg att detta är svårare områden. Det går här kanske litet långsammare än i de fyra andra arbetsgrupperna, där vi alla varit med under flera år och hunnit sätta oss in i ungefär vad det handlar om. När det gäller den femte arbetsgruppen krävs det mer av modellbyggande. Vi måste därför kunna föra diskussionerna med utgångspunkt i att det är modeller som vi talar om, för att så småningom i slutändan komma fram till någonting bra som överensstämmer med de regler som gäller hos oss.

För Gunilla André vill jag framhålla att jämställdhetsministern följer arbetet på jämställdhetens område också inom EG. EG har, precis som Sveriges riksdag, ett ypperligt jämställdhetsprogram. Detta program är fullt jämförbart med vårt, även om det kanske är sämre med tillämpningen i EGT-länderna, liksom det är sämre med tillämpningen ute i det svenska samhället. Jag skall gärna förhört mig ytterligare med jämställdhetsministern, men vad jag nu vet följs detta arbete, och det finns även möjligheter att få tillgång till de jämställdhetsprogram som antagits av EG-parlamentet.

MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag uppskattar den debattfördel som jag tydligen har av att inte vara medlem i EFTA-delegationen. Jag vill erinra statsrådet om att för bara någon vecka sedan var det faktiskt den norska handelsministern som här i Stockholm uttryckte sitt stora intresse för tullunion. Han menade att

tullunion var någonting mycket viktigt, och han sade också att det vore fel om Norge och Sverige, som i denna fråga har så många gemensamma intresen, lät Schweiz vara det land som angav takten i EG-samarbetet.

PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Detta är som sagt inte en debatt utan en frågestund, och jag uppskattar mycket talmannens ingripande mot det regelvidriga försöket att polemisera. Det beror ingalunda på att jag vore rädd för en debatt med vederbörande utan på att jag tillhör ett parti som tycker att man skall hålla på de regler man har kommit överens om. Det må sedan gälla riksdagsordningen, våra arbetsregler eller grundlagen – dessa är alla mycket viktiga.

Jag skall därför inte polemisera mot Anita Gradin utan bara konstatera att hemlighetsmakeriet är ett faktum som allt fler börjar bli uppmärksammade på.

Jag skall ställa en kompletterande fråga. Det är naturligtvis så, att en träffad överenskommelse kommer att föreläggas riksdagen – det har jag aldrig betvivlat. Men frågan är om innehållet i det förslag till överenskommelse som kommer att föreläggas riksdagen är av den karaktären att man föreslår en ordning som innebär att därefter beslut som fattas på överstatlig nivå skall ha direktverkan på det svenska samhällslivet utan att passera svenska beslutande organ. I så fall kommer riksdagen i sitt beslut om den överenskommelsen att överlämna beslutsrätt till överstatligt organ. Problemet blir då att enligt grundlagen får Sveriges riksdag endast i begränsad utsträckning överlämna beslutsrätt till övernationellt organ, som Sverige är eller avser att bli medlem i. Problemet för regeringen är att Sverige varken är eller avser att bli medlem i de överstatliga organ som man planerar att ge direktverkande beslutsrätt över svenska förhållanden. För att kunna göra det måste man ändra grundlagen. Jag begår inget sekretessbrott om jag säger att man muntligt från internationell juridisk expertis inom regeringskansliet har talat om möjligheten att grundlagen måste komma att ändras för att den uppläggning som regeringen nu arbetar med skall vara genomförbar. Jag begår nog inte heller något sekretessbrott om jag säger att dessa frågor av de personer som sysslar med dem betraktas som ytterligt svåra och komplicerade, just därför att grundlagen här kan utgöra ett hinder. Därför är min fråga: Planeras någon ändring av grundlagen för att man skall kunna genomföra den EG-uppläggning som ni arbetar med?

BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Anita Gradin sade att det är viktigt att vi slår vakt om det vi uppnått på miljöområdet. Det är en alldeles för låg ambition. Vi har ju ambitionen att bli mycket kraftfullare när det gäller miljöåtgärder, och jag hoppas att detta var en alltför snabb sammandragning av våra ambitioner och att statsrådet vill komplettera vad hon sade med att försäkra kammaren att det faktiskt är en ökad ambition på miljöområdet som man arbetar för.

Jag inser att många länder i EG faktiskt har ambitiösare regler än Sverige därvidlag. På den punkten är det vi som bör följa EG:s regler. Om vi skulle slå av på takten i våra miljöambitioner skulle det kännas mycket främmande.

Så vill jag också gärna fråga statsrådet enligt vilken paragraf material hem-

ligstämplas. Jag inser att det kan vara fråga om arbetspapper. Det kan möjligtvis gälla våra relationer till främmande makt. Jag skulle vilja att statsrådet ordentligt redogjorde för denna fråga. Det får nämligen inte finnas en skymt av misstanke att man hemligstämplar sådant som skulle kunna väcka debatt eller som skulle kunna vara störande på förhandlingarna. Vi måste ha ett öppet samhälle där vi på ett så tidigt stadium som möjligt får all möjlig information, så att folket kan förstå vad det är vi successivt ändå håller på att binda upp oss för.

Jag vore alltså tacksam om statsrådet ville säga vilken paragraf man stöder sig på då man hemligstämplar material i denna fråga.

GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Det är givetvis bra att jämställdhetsministern följer integrationsarbetet, men det här är ju faktiskt frågor som rör halva den svenska befolkningen. Jag tycker därför kanske att det är fråga om en något för liten insats, även om jag utgår från att man gör ett mycket bra jobb.

Jag skulle nog önska att regeringen övervägde att tillsätta en 53:e arbetsgrupp för att också kunna bevaka jämställdhetsaspekterna på vad ett EGNärmande kommer att betyda för svenska kvinnor.

Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! På den sista frågan kan jag säga att jag lovar att framföra åsikten från Gunilla André om att det skulle behövas ytterligare en arbetsgrupp.

När det gäller frågan om på vilka grunder man hemligstämplar vill jag säga att det finns olika grunder. I en del fall handlar det om att vi i denna fråga arbetar tillsammans med andra länder. Under ett förhandlingsarbete är det väl inte särskilt snyggt att offentliggöra ståndpunkter som våra kolleger från andra länder redovisar.

En annan grund är att det rör sig om förhandlingspositioner. Man brukar ju inte springa ut på gator och torg och tala om vilka förhandlingspositioner man har, vare sig när det gäller vanliga förhandlingar som vi själva är med om eller när det gäller att åka utomlands för att plädera för någonting – man kanske inte vill spela ut alla korten på en gång på det sättet. Det vore kanske att ge hugg på sig i onödan.

Dessa är några av de skäl som gör att vi inte kan lägga fram papperen så offentligt. Men det är därför vi har samarbetet inom EFTA-delegationen, och det är därför som regeringen alltid inför diskussionerna vid ministermötena går till utrikesnämnden och redovisar hur vi resonerar. Därigenom skaffar vi oss ett mandat så att vi vet var vi står när vi åker i väg.

Jag vill påminna Per Gahrton om att han går händelserna i förväg. Fortfarande är det så när det gäller de legala och institutionella frågorna att det pågår en diskussion. Jag vet inte vilken modell som vi kommer att tycka är den bästa och som vi kan nå fram till i förhandlingar. Det är först då som det blir aktuellt att också diskutera med riksdagen hur vi tekniskt skall lösa detta problem.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Information från regeringen om arkivfrågor

Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag vill informera riksdagen om det beslut som regeringen i dag har fattat om att tillsätta en organisationskommitté för de statliga arkivdepåerna.

Jag inser naturligtvis att frågor som rör arkiv sällan står högt på den politiska dagordningen. Efter att under 1 timme och 25 minuter ha följt två politiskt mycket heta frågor löper jag naturligtvis en viss risk när jag berör arkivfrågorna. Jag vill ändå understryka att arkivfrågorna icke saknar politisk tyngd bara därför att de inte alltid befinner sig i den politiska hetluften.

Arkivväsendet har uppgifter som är intimt förknippade med samhällets kultur- och rättsgrunder. Arkivpolitiken rymmer en rad svåra frågor och ställningstaganden som har betydelse för framtiden.

Sedan ett par år har vi haft ett utredningsarbete kring arkivväsendet. En av utgångspunkterna för det arbetet har varit den snabba tillväxten av arkivhandlingar inom statsförvaltningen. Denna tillväxt är en naturlig följd av efterkrigstidens utbyggnad av den offentliga sektorn. Det innebär att i genomsnitt 100 000 hyllmeter papper tillförts myndigheternas arkiv varje år under efterkrigstiden.

Av den volymen gallras ungefär 80 % bort efter olika tidsfrister, men ändå kvarstår ca 20 000 hyllmeter handlingar varje år som skall ges en långsiktig förvaring. Det motsvarar i huvudsak den information som vi ansett vara nödvändig att bevara för att vi skall kunna trygga offentlighetsprincipens reella innebörd, för forskningens behov och för kulturella ändamål.

I de volymsiffrorna ingår inte den information som lagras på andra medier än papper, dvs. framför allt ADB-lagrad information men också information som finns på t.ex. mikrofilm. I det avseendet har vi ännu inte ett fysiskt utrymmesproblem såsom vi har i fråga om de konventionella arkiven.

Förvaringsfrågorna är bara en del av de problem som rör arkiven. Jag vill endast kort antyda arten av de frågorna genom att peka på den konflikt som kan ligga i önskemålen mellan att å ena sidan bevara information om samhällsutvecklingen, å andra sidan behovet av att skydda den enskildes integritet mot en användning av informationen som är kränkande. Där har man i dag större möjligheter att nå information och kunna använda den.

Jag räknar med att kunna återvända till dessa och andra arkivfrågor med en särproposition kommande vinter. Jag skall inte föregripa det beredningsarbete som nu slutförs. Vi är emellertid tvungna att i särskild ordning hantera frågan om framtida förvaring av de arkivvolymerna som nu växer.

Utrymmet i de depåer som riksarkivet och de sju landsarkiven förfogar över för att ta emot leveranser från myndigheterna är mycket begränsat. Om, vilket jag nämnde, nettotillväxten under ett år är 20 000 hyllmeter motsvarar det ungefär den volym handlingar som nu förvaras i landsarkiven i Uppsala eller Härnösand. Det lediga depåutrymme som landsarkiven tillsammans förfogar över uppgår till ungefär 10 000 hyllmeter. Riksarkivet saknar helt ledigt utrymme. Om de statliga arkivmyndigheterna skall svara för långsiktig förvaring av den statliga förvaltningens arkiv, vilket de bör göra,

är därför en väsentlig utbyggnad av arkivmyndigheternas förvaringskapacitet ofrånkomlig.

Mot den bakgrunden har en kommitté nu tillkallats för att utarbeta en plan för försörjningen av statliga arkivdepåer. Kommittén skall för underlaget till en sådan plan beräkna omfattningen av de nya arkivdepåer som krävs för att arkivmyndigheterna skall kunna ta emot de leveranser som statsförvaltningens myndigheter nu och i första hand den kommande tioårsperioden behöver göra. Kommittén bör lägga fram förslag om de nya depåernas lokalisering och organisatoriska ram och om nödvändiga tidpunkter för färdigställande samt beräkna kostnaderna för statsförvaltningen.

Kommittén skall pröva lämpligheten av att utbyggnaden av landsarkivens depåbehov tillgodoses genom etablering av nya landsarkiv. Förslagen om lokalisering av nya depåer skall sammanväga behoven hos dem som använder arkiven, möjligheterna att samverka med andra arkivhuvudmän, framför allt primär- och landstingskommuner, och kostnaderna för etableringar på de orter som aktualiseras av kommittén. Jag räknar med att arbetet skall vara slutfört under år 1990.

Herr talman! Jag ber inte om överseende för att detta inte har den politiska hettan, men jag ber om överseende för den tid jag ändå har tagit i anspråk för att lämna kammaren dessa meddelanden.

JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Enligt min mening behöver man aldrig be om ursäkt för att i denna kammare aktualisera kulturfrågor, allra minst arkivfrågorna. Under sommaren har kulturutskottet haft tillfälle att besöka landsarkivet i Vadstena och fått många vittnesbörd om de problem som utbildningsministern som hastigast berörde.

Jag skulle dock vilja ställa en fråga kring arkivangelägenheterna som berör den andra delen av det som Pär-Erik Back sysslade med i sin utredning Öppenhet och minne, nämligen den om arkivlag och arkivförordning. Det är gott och väl att man diskuterar frågan om huruvida det behövs nya landsarkiv och hur dessa skall organiseras, men grundläggande är ändå frågan om vi skall få en ny arkivlag och en ny arkivförordning. Min fråga är helt enkelt: När kommer förslag om detta att föreläggas riksdagen?

BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag skulle vara intresserad av att få höra hur gammalt material vi har i våra arkiv och hur länge man kan räkna med att papper håller. Jag är inte kunnig på de här områdena, men det känns oerhört väsentligt att vi kan bevara vår historia. Jag undrar: Finns det några problem att rent fysiskt bevara papper från att vittra?

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! I slutet på sitt tal nämnde statsrådet några av de uppgifter som kommittén skall syssla med. Som Jan-Erik Wikström sade, har utskottet gjort en arkivresa i sommar. Vi har också tidigare besökt riksarkivet. Vi har fått klart för oss att ett av de stora bekymren, som har aktualiserats i nuvarande arbetsmarknadssituation, är att en orimligt stor del av dem som arbe-

tar både i de nu befintliga lokalerna och i dem som förhoppningsvis skall komma till, är lönebidragsanställda. När det gäller landsarkiven är andelen två tredjedelar.

Jag vill fråga statsrådet: Räknar statsrådet med att i denna kommitté eller i den varslade propositionen man skall ta upp frågan – som vi från moderat sida tidigare har fört fram flera gånger – att i ökad utsträckning använda fasta tjänster när det gäller arkivarbete – också mot bakgrund av att den lönebidragsanställda arbetskraften har en förhållandevis hög medelålder?

MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Det kan nog bli debatt här också, Bengt Göransson – detta är mycket intressanta frågeställningar.

Jag skulle vilja veta om kommittén kommer att ta ställning till:

1. gallringsprinciper
2. hur man skall hantera det rent datatekniska, t.ex. med back-up. Man måste alltså ha dubbla arkiv för visst material som man arkiverar
3. om man skall diskutera följsamheten med den tekniska utvecklingen. För det som i dag arkiveras på mikrofilm kanske det om 100 år inte finns hårdvara till läsning.

Till sist undrar jag om kommittén har någon som helst uppgift att diskutera om principerna när det gäller identifierbarhet skall förändras framöver.

LOLA BJÖRKQUIST (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja höra med statsrådet om de kommande diskussionerna i kommittén också kommer att beröra behovet av utbyggnad vid de depåer som nu finns. I direktiven står att man skall diskutera förslag till lokalisering av nya depåer. Innefattas då även t.ex. behovet av mera utrymme i Vadstena?

Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jan-Erik Wikström frågar om arkivlag eller arkivförordning. Förslag på den punkten läggs i en särskild arkivproposition, som kommer till våren.

Birgitta Hambraeus ställer frågor om det material som finns. Det beror naturligtvis på hur handlingarna ser ut, men under förutsättning att det är ett högklassigt material som förvaras i arkiven och med hänsyn tagen till de arkiveringsmöjligheter som finns i dag, håller det – i evighet är naturligtvis en våldsam överdrift, men låt oss säga att i den evighet som låter sig överblickas 1989 bör materialet under sådana omständigheter vara tillgängligt.

Ingrid Sundberg pekar på landsarkivens arbetssituation med lönebidragsanställda. Vi kan tvista om procentsiffrorna – jag har fått en uppgift om att landsarkiven till ungefär hälften är beroende av de lönebidragsanställda; det är hur som helst en betydande del. I detta stycke behöver vi naturligtvis pröva också de frågorna, vilket kommer att ske under regeringens arbete. Det finns emellertid inte i uppdraget till kommittén att ta ställning till personalfrågorna. Margitta Edgren tar upp frågor om gallringsprinciper och "dubbelkopplingar", om jag får använda det uttrycket. Detta är frågor som dels

finns som uppdrag hos riksarkivet, dels kommer att behandlas i den särskilda arkivpropositionen. Den kommitté som har fått uppdrag i dag kommer att syssla med frågor rörande det fysiska behovet av lokaler. Till Lola Björkquist, slutligen: Den kommer alltså också att bedöma behoven och möjligheterna för de depåer som redan finns.

Prot. 1989/90:4
5 oktober 1989

Information från regeringen

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1989/90:8 till lagutskottet

7 § Anmälan om kompletteringsval till riksdagens revisorer

Talmannen meddelade att socialdemokratiska riksdagsgruppen på grund av uppkomna vakanser hos riksdagens revisorer som ny ledamot anmält Sten-Ove Sundström och som ny suppleant anmält Arne Andersson i Gamleby.

Talmannen förklarade valda till

ledamot hos riksdagens revisorer
Sten-Ove Sundström (s)

suppleant hos riksdagens revisorer
Arne Andersson i Gamleby (s)

8 § Meddelande om val

Talmannen meddelade att val av ytterligare en suppleant i arbetsmarknadsutskottet och ytterligare en suppleant i bostadsutskottet skulle ske vid kammarens sammanträde måndagen den 9 oktober.

9 § Ledigheter

Följande ledighetsansökningar hade inkommit.

Till riksdagen

Med anledning av mitt medlemskap av delegationen till FN:s generalförsamling ber jag härmed om tjänstledigt under tiden den 12 oktober–den 13 november 1989.

Stockholm den 25 augusti 1989

Görel Thurdin

Till riksdagen

Härmed anhåller jag om tjänstledighet under tiden den 14 oktober–den 14 november 1989. Jag kommer under denna tid att ingå i den svenska delegationen i höstens möte med FN:s generalförsamling.

Stockholm den 19 september 1989

Anna Horn af Rantzien

Till riksdagen

Jag anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 16 oktober–den 23 november 1989 för FN-uppdrag.

Stockholm den 4 oktober 1989

Karl-Erik Svartberg

Talmannen anmälde att följande ersättare skulle tjänstgöra i stället för ledamöter, nämligen *Lennart Bodén* (c) för *Görel Thurdin*, *Karin Thomé* (mp) för *Anna Horn af Rantzien* och *Mona Berglund* (s) för *Karl-Erik Svartberg*.

10 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1988/89:154 om en ny regional statlig förvaltning

1989/90:Bo1 av Christer Skoog m.fl. (s)

1989/90:Bo2 av Stina Gustavsson och Jan Hyttring (båda c)

1989/90:Bo3 av Birgitta Johansson m.fl. (s)

1989/90:Bo4 av Anita Persson och Olle Svensson (båda s)

1989/90:Bo5 av Lars Werner m.fl. (vpk)

1989/90:Bo6 av Olle Östrand m.fl. (s)

1989/90:Bo7 av Birgitta Hambræus och Göran Engström (båda c)

1989/90:Bo8 av Håkan Strömberg m.fl. (s)

1989/90:Bo9 av Åke Wictorsson och Sören Lekberg (båda s)

1989/90:Bo10 av Hans Nyhage (m)

1989/90:Bo11 av Ove Karlsson m.fl. (s)

1989/90:Bo12 av Roland Brännström (s)

1989/90:Bo13 av Rune Backlund (c)

1989/90:Bo14 av Barbro Westerholm (fp)

1989/90:Bo15 av Isa Halvarsson (fp)

1989/90:Bo16 av Ulf Melin och Anders G Högmark (båda m)

1989/90:Bo17 av Erling Bager m.fl. (fp)

1989/90:Bo18 av Barbro Andersson m.fl. (s)

1989/90:Bo19 av Rosa-Lill Wåhlstedt m.fl. (s)

1989/90:Bo20 av Sylvia Pettersson m.fl. (s)

1989/90:Bo21 av Agne Hansson m.fl. (c)

1989/90:Bo22 av Per Stenmarck (m)

1989/90:Bo23 av Knut Billing m.fl. (m)
1989/90:Bo24 av Inger Schörling m.fl. (mp)
1989/90:Bo25 av Karl Erik Olsson m.fl. (c)
1989/90:Bo26 av Birthe Sörestedt och Grethe Lundblad (båda s)
1989/90:Bo27 av Rune Rydén m.fl. (m, fp, c)
1989/90:Bo28 av Jan Fransson och Lars Svensson (båda s)
1989/90:Bo29 av Margareta Winberg m.fl. (s)
1989/90:Bo30 av Olof Johansson m.fl. (c)
1989/90:Bo31 av Pär Granstedt (c)

med anledning av skr. 1988/89:153 med redogörelse för en överenskommelse
om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen m.m. för år 1990

1989/90:Sf1 av Lars Werner m.fl. (vpk)
1989/90:Sf2 av Ulla Tillander m.fl. (c)
1989/90:Sf3 av Sigge Godin m.fl. (fp)
1989/90:Sf4 av Sten Svensson m.fl. (m)

11 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 5 oktober

1989/90:14 av *Agne Hansson* (c) till bostadsministern om ingrepp i skyddade älvsträckor:

Den lagstiftning som vuxit fram under åren och nu har sin samlade utformning i naturresurslagen (NRL) har sin grund i strävan att värna vår naturmiljö. Den utgår ifrån att värdefulla naturområden skall skyddas. Ett uttryck för detta är skyddet mot utbyggnad av vissa älvsträckor.

Riksdagen beslöt 1977 på förslag av regeringen (prop. 1977/78:57) jämte väckta motioner, att genom riktlinjer i den fysiska riksplaneringen undanta vissa vattendrag i norra Svealand och Norrland från vattenkraftsutbyggnad. I propositionen (s. 90) framhölls dock att ett riksdagens beslut att undanta älvsträckor från utbyggnad inte bör innebära att smärre åtgärder som hänföra sig t.ex. till redan företagen reglering helt skall förhindras.

Riksdagen ansåg också att tillåtligheten av ersättningsutbyggnader samt ombyggnader och effektiviseringar i redan befintliga kraftverk under angivna förutsättningar skulle kunna prövas av regeringen utan hinder av att åtgärden berörde ett undantaget område (CU 1977/78:9 s. 4).

Civilutskottet och riksdagen har senare gett regeringen uttryck för sin uppskattning i vad gäller handhavandet av dessa frågor genom att uttala att det inte från något håll torde ha hävdats att regeringen ens skulle överväga att göra en bedömning i strid med riktlinjerna (CU 1982/83:6). Riksdagens beslut om bevarande av vattenområden och älvsträckor har sedermera kommit till uttryck i NRL.

I NRL anges t.ex. att det på goda grunder kan ifrågasättas om det är möj-

ligt att medge tillstånd till dämningshöjning. Visserligen anges i 3 kap. 6 § tredje stycket att vad i samma paragrafs första och andra stycke anges om att vattenkraftverk samt vattenreglering m.m. inte får utföras i där upptagna vattenområden och älvsträckor inte gäller vattenföretag som förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan. I motiveringen till tredje stycket (prop. 1985/86:3 s. 186—187) anges att tillstånd till utbyggnad enligt detta stycke bör kunna lämnas för vissa smärre åtgärder som hänför sig till en redan företagen utbyggnad under förutsättning att inverkan på naturmiljön inte ökar i nämnvärd mån.

Vad som är att anse som obetydlig miljöpåverkan resp. inverkan på naturmiljön i nämnvärd mån är alltså en bedömning som slutligen måste göras av regeringen och i den ordning som bl.a. anges i NRL.

Jag vill mot bakgrund av vad nu anförts ställa följande frågor till miljö- och energiministern.

1. Anser statsrådet att tillstånd till korttidsreglering och ca 3 mils dämning i en av riksdagen i lag skyddad älvsträcka kan lämnas och därmed anses vara endast obetydlig miljöpåverkan?
2. Anser statsrådet vidare att tillstånd till dämning och korttidsreglering kan lämnas om flera hundra sakägare, berörda kommuner, länsstyrelser samt naturvårdsverket och naturskyddsföreningen avstyrker sådana projekt?

1989/90:15 av Nic Grönvall (m) till justitieministern om förstärkning av den enskildes rättssäkerhet:

Det senare halvåret har alltmer bekräftats att den enskildes rättssäkerhet systematiskt sätts i efterhand i socialdemokratins rättssäkerhetsbild. Exempelen äro många.

Ingripandet på Skandinaviska Enskilda Banken genom husrannsakan i verkställande direktörens självdeklarationsärende är ett exempel där exekutiv myndighet tagit sig rätt till övermakt utan att grunderna för ingripandet varit klara eller öppet redovisats. Därtill kommer att detta ärende synbarligen "läckts" till massmedia före det att ingripandet skedde. Detta har sannolikt enbart skett i syfte att få tillräckligt stort publikt genomslag av ingripandet.

Under sommaren har i överinstans skadeståndsärendet angående en bilhandlare från Västervik avgjorts i Göta hovrätt. Bilhandlaren, som berövats sin frihet och som skandaliserats av exekutiva och polisiära myndigheter utan grund, förlorade även i hovrätten sitt anspråk på rimligt skadestånd av staten. Den enskilde har fått tåla oerhörda och livsförändrande ingrepp i sin integritet utan att det allmänna på något sätt kompenserar detta.

Tillämpningen av generalklausulen blir nu vanligare. I allt fler fall åberopas denna utomordentligt otydliga bestämmelse till stöd för såväl taxeringsingripanden som etiskt klander av skattskyldiga. Det kan utan vidare nu konstateras att innebörden av generalklausulen *icke* kan förutses. Såväl legalitetsprincipen som kravet på förutserbarhet i rättssäkerheten sätts genom generalklausulen åt sidan.

I debattartiklar under sommaren har klart framgått att många rättslärd

oroas över att domstolarna i Sverige i allt högre grad utfyller lagstiftningen med egna tolkningar. Förfarandet blir särskilt vanligt i skatteärenden där flera exempel kan givas på att regeringsrätten utfyllt lagstiftningen med påståenden om avsikt eller förment innehåll i skatteregler som icke uttryckligen kommer till uttryck i lagstiftningens text. Detta torde vara en utflytning av den i högsta domstolen sedan länge knäsatte principen om s.k. genomsyn av civilrättsliga transaktioner. Tanken bygger på att juridiskt formella korrekta transaktioner kan sammantagna ha en effekt som, vid bortseende från det formella skeendet, avslöjar "ett annat materiellt resultat" än det formella skeendet förment uppvisar. I sådana fall har högsta domstolen tillämpat s.k. genomsyn och bortsett från juridikens formalia och i stället tillämpat en av högsta domstolen själv gjord tolkning av materiella avsikter med transaktionerna. Det behöver inte närmare utvecklas i vilken grad genomsynsprincipen urholkar rättssäkerhetsbegreppet.

Inom konsumentpolitikens område utövar allt oftare tillsynsmyndigheter sin makt genom att klandra förmenta missförhållanden i marknadsföring. Det senaste exemplet är konsumentverkets kritik av finansinstitutens annonsering av lån. Genom de långtgående ingripanden som nu föreslås i denna sektor förringas alltmer betydelsen av den enskildes ståndpunktstaganden. I stället för att verka skyddande för konsumenten får dessa insatser exponerande effekt därigenom att den enskilde upphör att kritiskt pröva marknadens erbjudanden och omgivningens förhållanden under någon form av förvisning att skulle någonting bli fel blir följden ingripanden av myndighet till den enskildes skydd. Konsumentpolitikens och konsumentmyndigheternas insatser blir på detta sätt rent kontraproduktiva för konsumentpolitikens mål.

Utfyllnaden av gällande lagstiftning förekommer i riklig omfattning även från myndigheter som tar sig rätten att utforma etiska krav. Sådana rättigheter har formellt tilldelats riksskatteverket. Användandet av ytterligare regelverk, som alltså icke vilar på delegation av statsmakt, förekommer emellertid även eljest och kommer särskilt väl tillsynes i bankspektionens s.k. etiska regler.

Genom att lagstiftningen ständigt utfylles av underordnade myndigheters regelverk och påstådda rättigheter förringas den lagstiftande maktens ställning i det demokratiska svenska samhället. Detta är en direkt fara för rättssäkerheten eftersom respekten för lag förringas.

Vad avser justitieministern att göra för att stärka den enskildes rättssäkerhet i vårt land?

Vad avser justitieministern att göra för att bevara respekten för lagstiftningsmakten?

Vad avser justitieministern att göra för att strama upp lagtolkningen i domstolar så att den enskilde garanteras förutsebarhet och tillämpning av legalitetsprincipen?

Vad avser justitieministern att göra för att stärka och utveckla den svenske konsumentens rättskänsla och förmåga till självständig kritik?

1989/90:16 av *Ulla Tillander* (c) till socialministern om genetisk integritet:

År 1984 presenterades utredningen *Genetisk integritet* (SOU 1984:88). Avsikten var att utredningen skulle leda till en lag som reglerar bl.a. användandet av genteknik på människa. I utredningen föreslog man också etiska normer för gentekniken och en utredning av frågan om patent på levande organismer.

Utvecklingen inom bioteknikområdet går oerhört fort. Det gäller utvecklingen av nya tillämpningar på växter och växtförädling. Men det gäller också nya tillämpningar av genteknik på människan. Utvecklingen på området ger oss många möjligheter att kunna lösa en del av medicinens svårare problem. Men det finns också svårigheter med denna utveckling. Kraven på etiska ställningstaganden är många och svåra. Samhället måste sätta upp ramar för hur verksamheten skall bedrivas.

Inom projektet HUGO (Human Genome Organization) håller man nu på att kartlägga det mänskliga genomet. Projektets förespråkare har pekat på de stora vinsterna i form av ökad kunskap samt de enorma potentiella vinsterna i form av förbättrad hälso- och sjukvård. Projektet ställer upp en rad etiska problem. Frågan är om någon annan än individen själv skall få kunskap om genomet.

Sverige saknar i dag lagstiftning på bioteknikområdet. Regeringen har vid ett flertal tillfällen skjutit upp frågan om lagstiftning. Senast i maj 1989 lovade socialminister Sven Hulterström att regeringen skulle avlämna en proposition hösten 1989 med anledning av utredningen om genetisk integritet från 1984. Det skulle ge riksdagen möjlighet att stifta lagar på området. Regeringen har ännu inte aviserat någon proposition.

Det finns en uppenbar risk att utvecklingen springer ifrån oss. Sverige är snart unikt i negativ bemärkelse. Vi är det enda laglösa landet på bioteknikområdet.

Med anledning av detta frågar jag socialministern:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att skydda individens integritet vid kartläggningen av det mänskliga genomet?

Avser regeringen att lägga fram en proposition med anledning av utredningen om genetisk integritet?

12 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 4 oktober

1989/90:31 av *Marianne Andersson* (c) till socialministern om metoderna för fastställande av kvicksilverförgiftning:

Forskare har visat att de metoder och gränsvärden, helblods- och urinmätningar, som används för att fastställa om en patient är kvicksilverförgiftad inte är relevanta annat än vid industriell kvicksilverexponering – inte vid

kontinuerlig exponering av oorganiskt kvicksilver från t.ex. tandamalgam. Ändå finns i socialstyrelsens allmänna råd om kvicksilverförgiftning från amalgam två centrala formuleringar om dessa metoder.

Anser socialministern att de av socialstyrelsen rekommenderade mätmetoderna är relevanta för att ställa diagnosen kvicksilverförgiftning från amalgam? Om inte, vilka åtgärder skall då vidtas för att få en säkrare diagnos?

1989/90:32 av *Hugo Hegeland* (m) till finansministern om innebörden av god banksed:

Enligt ett uttalande i pressen anför finansministern, under åberopande av god banksed, att banker skall hålla sig på respektfullt avstånd från den grå zonen. Med anledning härav vill jag fråga:

Är finansministern beredd att precisera gränserna för den s.k. grå zonen och även låta publicera en handbok som upplyser om hur det inramade området bör tolkas?

1989/90:33 av *Ylva Annerstedt* (fp) till utbildningsministern om finansieringen av utrustning till den nya grundskollärarytbildningen:

I och med att den nya grundskollärarytbildningen införts så skall de små högskolorna utbilda lärare också för årskurs 7. Tidigare erbjöd de lärarutbildning endast t.o.m. årskurs 6. Detta innebär att de måste skaffa ny utrustning för den högre utbildningen. Framför allt gäller detta för de naturorienterade ämnena, dvs. laboratorieutrustning för fysik, kemi och biologi. För detta finns inga medel i budgeten.

Hur avser utbildningsministern lösa finansieringen av denna utrustning?

1989/90:34 av *Ylva Annerstedt* (fp) till utbildningsministern om antagningskraven till lärarutbildning:

I höstens antagning till lärarutbildning har man vid högskolan i Gävle/Sandviken tagit in 119 studerande. Av dessa är endast 19 behöriga.

För att höja kvaliteten på Sveriges lärare har riksdagen nyligen beslutat höja antagningskraven. Med undanröjande av riksdagens beslut har någon vid rektorsämbetet i Gävle/Sandviken beslutat ta in de obehöriga eleverna.

Vilka åtgärder avser utbildningsministern vidta för att komma till rätta med den uppkomna situationen?

1989/90:35 av *Ylva Annerstedt* (fp) till miljö- och energiministern om samordning av myndigheternas arbete för miljöförbättringar:

Under sju månader har vägverket reparerat motorvägsbron över E 3/E 4 i Södertälje. Hela tiden har endast en fil varit öppen från Stockholm söderut. Varje eftermiddag bildas kilometerlånga köer med bilar som spyr ut koldioxid. Detta kan förhindras om man inför s.k. reversibla körfält. Vägverket vägrar dock göra detta och orsakar därmed onödigt miljöförstoring i en hårt

miljöbelastad region. Därmed kan verket med rätta utnännas till årets miljöbov.

Vilka åtgärder avser miljöministern vidta för att förhindra att vissa myndigheter motarbetar andras arbete för miljöförbättringar?

1989/90:36 av *Karin Starrin* (c) till jordbruksministern om kontroll av gentekniken på djur och växter:

I regeringsförklaringen sade statsminister Ingvar Carlsson bl.a.: "Djurskyddet förbättras och gentekniken kontrolleras för både djur och växter." Sverige är i dag ett i stort sett laglöst land på bioteknikområdet. Det gäller bl.a. frågan om utsläppandet av gentekniskt förändrade organismer i naturen. Danmark har i sin lagstiftning ett förbud mot frisläppande, medan Sverige saknar lagstiftning.

Jag vill mot denna bakgrund fråga jordbruksministern:

På vilket sätt avser regeringen att kontrollera gentekniken på djur och växter?

den 5 oktober

1989/90:37 av *Margitta Edgren* (fp) till kommunikationsministern om flygtrafikledningen:

Under juni månad beslöt luftfartsverkets styrelse preliminärt att omstrukturera flygtrafikledningen i landet. Förslaget innebär att de tre flygledningscentraler som finns i dag skall bli två. Man avser att avveckla på Sturup och utvidga på Arlanda. Detta medför att minst 150 flygledare och assistenter som i dag arbetar på Sturup skall omlokaliseras till Arlanda för att arbeta där.

Redan i dag finns brist på flygledare i landet. Bristen avhjälpas med övertid och extraarbete av dem som finns. Förslaget är knappast ägnat att avhjälpa personalbristen. Jag menar att den i stället kan förvärras om de som i dag arbetar i Skåne skall flyttas till Stockholmsområdet, med den överhettning som där är, vad beträffar både arbetskraft och bostadsmarknad.

Vad avser kommunikationsministern att göra med anledning av detta?

1989/90:38 av tredje vice talman *Bertil Fiskesjö* (c) till arbetsmarknadsministern om ändrade regler för arbetsrättsliga skadestånd:

I Lund hände det sig att ett av kommunen anställt manligt vårdbiträde under lång tid bestal de äldre han var satt att vårda.

När detta blev känt avskedades han från sitt arbete. Genom ingripande från fackföreningen tillerkändes vårdbiträdet ett skadestånd på 300 000 kr. Utslaget i arbetsdomstolen grundades på att kommunen begått ett formfel vid avskedandet.

Med anledning av detta och liknande fall vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Anser arbetsmarknadsministern att de lagregler som gäller på det arbetsrättsliga området är tillfredsställande när de möjliggör att den som begått allvarliga brott på arbetsplatsen vid avskedande tillerkänns stora skadestånd?

1989/90:39 av *Sten-Ove Sundström* (s) till kommunikationsministern om SJ:s godsterminal i Haparanda:

I Haparanda finns en omlastningsterminal för järnvägs gods från Finland och Sovjetunionen. Det finns ett stort behov av att förbättra och modernisera hanteringen vid terminalen. Detta skulle kunna ske genom att delar av terminalen byggs in, så att godset inte skadas vid arbete vintertid. Den nuvarande hanteringen vid terminalen är dessutom olämplig ur arbetsmiljösynpunkt.

Mot denna bakgrund vill jag fråga kommunikationsministern:

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för att få till stånd en modernisering av hanteringen vid SJ:s godsterminal i Haparanda?

1989/90:40 *Tom Heyman* (m) till miljö- och energiministern om industrins eltillförsel:

Enligt uppgift i Dagens Industri den 2 oktober har Avesta AB beslutat att avsluta utredningen om ett nytt stålverk som ersättning för de båda stålverken i Avesta och Degerfors.

Anledningen till beslutet är osäkerheten om den framtida energitillförseln och hotet om kraftigt ökade energipriser.

En utebliven investering kommer på sikt att innebära att nuvarande verksamhet avvecklas, dvs. exakt det framtidsperspektiv som fyra LO-förbund varit oroliga för.

Avser statsrådet att på något sätt garantera den elkrävande industrins el-tillförsel och en konkurrenskraftig prisnivå på den levererade elströmmen så att framför allt vår basindustri får möjligheter att verka även i framtiden?

1989/90:41 av *Lars Werner* (vpk) till försvarsministern om opartisk granskning av JAS-projektet:

Mot bakgrund av den senaste tidens avslöjanden om hanteringen av JAS-projektet (hemligstämpling av kritik, forcering av beslut, m.m.) vill jag ställa följande fråga:

Är försvarsministern beredd att tillsätta en opartisk kommission för granskning av hela JAS-projektets handläggning?

1989/90:42 av *Gudrun Schyman* (vpk) till miljö- och energiministern om kärnkrafts avvecklingen:

Mot bakgrund av den senaste tidens massmediala debatt om kärnkrafts avvecklingens möjlighet, rimlighet och önskvärdhet, vill jag ställa följande fråga:

Kan miljö- och energiministern garantera att beslutet om en kärnkrafts-
avveckling senast år 2010 står fast?

1989/90:43 av *Guðrun Schyman* (vpk) till socialministern om personalpro-
blemen inom vård- och omsorgssektorn:

Krisen inom vård och omsorg är ett faktum. Bl.a. säger man i en majoritet
av landets kommuner att man inte kan klara av en utbyggnad av barnomsor-
gen till full behovstäckning år 1991. Många barnstugeavdelningar är också
stängda på grund av personalbrist.

Sjukvårdens köer växer och personalen flyr. Rekryteringsproblem och då-
lig ekonomi gör att äldreomsorgen skärs ner i flera kommuner. I socialdi-
strikt 4 i Stockholm har t.o.m. personalen, med stöd av pensionärer och han-
dikappade, gått ut i en vild strejk därför att omvårdnaden blivit undermålig.
Socialtjänstlagens intentioner kan inte upprätthållas.

Mot bakgrund av den alarmerande situationen vill jag ställa följande fråga
till socialministern:

Är socialministern beredd att kalla till överläggningar med samtliga par-
tier och med arbetsmarknadens parter för att diskutera möjliga lösningar på
krisen?

1989/90:44 av *Jan Strömdahl* (vpk) till bostadsministern om källsortering av
sopor:

För snart ett år sedan – den 7 december 1988 – beslöt riksdagen ge rege-
ringen till känna att ny- och ombyggnadsregler skall utfärdas som underlättar
källsortering av sopor i bostadshusen. Förslaget väcktes i en vpk-motion
under allmänna motionstiden i januari 1988. Ute i kommunerna finns ett
stort intresse, och en försöksverksamhet har kommit i gång på flera håll. Åt-
minstone en kommun – Vaxholm – har fattat beslut om källsortering i hela
kommunen. De boende är i stor utsträckning motiverade och intresserade –
även om det innebär ett merarbete. Byggnadsnämnderna vill hävda krav på
utrymme för källsortering, men får inte eftersom föreskrifter saknas. Bover-
ket kan inte göra något utan regeringsdirektiv.

Anser bostadsministern att regeringen på ett godtagbart sätt verkställt
riksdagsbeslutet?

1989/90:45 av *Gunnar Hökmark* (m) till finansministern om konsekvenserna
för industrin av höjda elpriser:

Kärnkraftsavvecklingen kommer oundvikligen att leda till kraftigt sti-
gande elpriser. Detta gäller i synnerhet om kärnkraften inte alls – som fi-
nansministern antytt – skall ersättas. Konsekvenserna för svensk basindustri
kommer att bli dramatiska redan vid en fördubbling av elpriset, något som
också framgår av statens energiverks studie. Redan i dag kan vi konstatera
att företag inom den elintensiva industrin väljer att förlägga sina investe-
ringar utomlands.

Mot denna bakgrund vill jag fråga finansministern om han är beredd att i

riksdagen lämna en redogörelse för de långsiktiga konsekvenserna för den svenska handelsbalansen när betydande delar av svensk basindustri slås ut eller tvingas flytta utomlands.

Prot. 1989/90:4
5 oktober 1989

13 § Kammaren åtskildes kl. 16.08.

In fidem

OLOF MARCUSSON

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Torsdagen den 5 oktober

1 § Val till Nordiska rådet	1
2 § Val av ordförande för riksdagens revisorer	2
3 § Information från regeringen om stöd till Cambodja, Uganda, Bolivia och Polen	2
Talmannen	
Statsrådet Lena Hjelm-Wallén	
Margaretha af Ugglas (m)	
Ingbritt Irhammar (c)	
Pär Granstedt (c)	
Karl-Göran Biörsmark (fp)	
Hans Göran Franck (s)	
Maria Leissner (fp)	
Marianne Samuelsson (mp)	
Ingemar Eliasson (fp)	
Hadar Cars (fp)	
4 § Information från regeringen om EFTA-EG-samarbetet	12
Statsrådet Anita Gradin	
Margaretha af Ugglas (m)	
Per Gahrton (mp)	
Per-Ola Eriksson (c)	
Hadar Cars (fp)	
Talmannen	
Ingemar Eliasson (fp)	
Gunilla André (c)	
Birgitta Hambraeus (c)	
5 § Information från regeringen om arkivfrågor	22
Utbildningsminister Bengt Göransson	
Jan-Erik Wikström (fp)	
Birgitta Hambraeus (c)	
Ingrid Sundberg (m)	
Margitta Edgren (fp)	
Lola Björkquist (fp)	
6 § Hänvisning av ärende till utskott	25
7 § Anmälan om kompletteringsval till riksdagens revisorer	25
8 § Meddelande om val	25
9 § Ledigheter	25
10 § Bordläggning	26
11 § Meddelande om interpellationer	
1989/90:14 av Agne Hansson (c) om ingrepp i skyddade älv- sträckor	27
1989/90:15 av Nic Grönvall (m) om förstärkning av den enskil- des rättssäkerhet	28

1989/90:16 av Ulla Tillander (c) om genetisk integritet	29
12 § Meddelande om frågor	
1989/90:31 av Marianne Andersson (c) om metoderna för fast- ställande av kvicksilverförgiftning	30
1989/90:32 av Hugo Hegeland (m) om innebörden av god banksed	31
1989/90:33 av Ylva Annerstedt (fp) om finansieringen av ut- rustning till den nya grundskolläroverbyggnaden	31
1989/90:34 av Ylva Annerstedt (fp) om antagningskraven till läroverbyggnad	31
1989/90:35 av Ylva Annerstedt (fp) om samordning av myndig- heternas arbete för miljöförbättringar	31
1989/90:36 av Karin Starrin (c) om kontroll av gentekniken på djur och växter	32
1989/90:37 av Margitta Edgren (fp) om flygtrafikledningen . . .	32
1989/90:38 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö (c) om ändrade regler för arbetsrättsliga skadestånd	32
1989/90:39 av Sten-Ove Sundström (s) om SJ:s godsterminal i Haparanda	33
1989/90:40 av Tom Heyman (m) om industrins eltillförsel	33
1989/90:41 av Lars Werner (vpk) om opartisk granskning av JAS-projektet	33
1989/90:42 av Gudrun Schyman (vpk) om kärnkraftsavveck- lingen	33
1989/90:43 av Gudrun Schyman (vpk) om personalproblemen inom vård- och omsorgssektorn	34
1989/90:44 av Jan Strömdahl (vpk) om källsortering av sopor	34
1989/90:45 av Gunnar Hökmark (m) om konsekvenserna för industrin av höjda elpriser	34

